

Sportovní trenér jako pedagog

1. Vymezení trenérské profese

- **trenér** = specifická profese s dlouhou tradicí
- první profesionální kouč v americkém VŠ sportu – 1864
- **sportovní trenér** – zajišťuje a vede trénink sportovce, „ten zkušenější“
- **trenér** = odborník ve sportu i **pedagog**, poradce, ...
= práce s lidmi = **sociální a pomáhající profese**
- rozvoj sportu + negativní jevy → vyšší nároky na trenérovy odborné znalosti, jeho vůdcovské, strategické a taktické schopnosti a zejména na jeho **pedagogickou odpovědnost**

1. Vymezení trenérské profese

- **sportovní trenéři** = rozsáhlá skupina

pedagogických pracovníků

- ve školských zařízeních
- ve struktuře soutěžního sportu
- v dalších, hlavně volnočasových aktivitách

Zákon o pedagogických pracovnících (2004) –

sportovní trenér = pracovník vykonávající
přímou pedagogickou činnost + pracovní vztah

- **požadavky:**
 - odborná kvalifikace (maturita + kurzy, VŠ sport)
 - bezúhonnost
 - zdravotně způsobilý
- = **zúžené vymezení** trenéra a jeho vzdělání

1. Vymezení trenérské profese

Širší chápání profese trenéra – evropský projekt
AEHESIS (Aligning a European Higher Education Structure In Sport)

- 1) **trenér** orientovaný na **osoby participující ve sportu**
 - a) trenér začátečníků (dětí, mládeže, dospělých)
 - b) trenér rekreačně sportujících osob
 - 2) **trenér výkonnostně orientovaných sportovců**
 - a) trenér talentovaných sportovců (dětí, mládež)
 - b) trenér profesionálních sportovců
- ⇒ trenér v soutěžním, školním i v rekreačním sportu

1. Vymezení trenérské profese

Široká působnost a skladba trenérů:

- soutěžní + školní + rekreační sport (cvičitelé, instruktoři)
- nejrůznější úrovně: pomocný trenér, asistent trenéra, smluvní trenér, trenér ve sportovní škole, vedoucí trenér, reprezentační trenér ad.
- různé skupiny adresátů – věk, sportovní výkonnost, sociální a kulturní specifika, ...
- různé zázemí sportovního klubu (malý klub v „malých sportech“ → trenér vykonává různé aktivity, velké a ekonomicky saturované kluby → dělba práce)
- nejrůznější formální dosažené vzdělání – krátké trenérské kurzy – nejvyšší vědecké kinantropologické vzdělání

1. Vymezení trenérské profese

Aktivity trenéra:

- **teoretické** – rozvoj vzdělání (daný sport + vědy o sportu + ...), příprava tréninků, ...
- **interakční** (praktické) – trénink, soutěže, ...
- různorodé **sociální role trenéra** – informátor, důvěrník („terapeut“), ukazňovatel, motivátor, vychovatel, ...
různorodé **profesní role** – učitel, třídní učitel, vychovatel, pedagog VČ, ...
- „Trenérská role představuje **schopnost rozvíjet důvěru sportovce**, hodnotit, řešit problémy a rozhodovat“
(Walsh, 2007)

1. Vymezení trenérské profese

Problémy trenérské profese:

- **trenérství** = pouze rysy povolání (semiprofese) ≠ **profese**
- absence profesní autonomie trenérů – závislost na laické veřejnosti
- hodnocení práce trenéra = úspěchy svěřených sportovců
- zapojení trenérů do extrémního konkurenčního prostředí – mohou být vyměněni za sportovce bez vzdělání
- ve vrcholovém sportu trenéři střet zájmů – **komplexní rozvoj sportovce** nebo jen sportovní úspěchy? (i ve sportovním školství, v SCM – systém financování)
- trenérova práce = neustálý **tlak termínů** (soustředění, závody, testy, cestování atd.) →
- **časový deficit**, problémy se synchronizací jednotlivých pracovních úkolů

2. Trendy v trenérském vzdělávání

1919 první trenérské vzdělávání na Univerzitě Illinois

- **trenérské vzdělávání** = proces učení, v němž se budoucí (i současní) trenéři učí trénovat

Dvě cesty trenérského vzdělávání:

- **systematické trenérské vzdělávání** („formální“ – nejčastěji celostátní programy – např. USA – Bílá kniha, svazy, ..., projekt EU AEHESIS – doporučená kurikula, ...)
- **trenérské vzdělávání vycházející z empirie a z reflexe vlastní praxe** (typická životní dráha – aktivní sportovec – asistent trenéra – samostatný – hlavní trenér)

2. Trendy v trenérském vzdělávání

- pro úspěšné vykonávání nestačí vrozené dispozice + sportovní zkušenosti + „graduální“ vzdělávání
- pro gradaci trenérské profese je **nutné celoživotní formální a neformální vzdělávání a informální učení**
- **formální trenérské vzdělávání** = intencionální + řízené + organizované + strukturované + soustavné + platnost výstupů (např. studium trenérství na sportovních VŠ + trenérské kurzy k získání **licence**, ...)
- **neformální trenérské vzdělávání** = záměrné procesy učení, které nejsou součástí formálního vzdělávání trenérů (získání znalostí a dovedností, které mohou pomoci zlepšit si možnosti uplatnění na trhu práce)
- **informální trenérské vzdělávání** = institucionálně neorganizované procesy učení

2. Trendy v trenérském vzdělávání

V trenérském vzdělávání se posilují:

- etické aspekty trenérství
- pedagogické aspekty trenérství

viz inovované kurikulární koncepce

(svět – ICCE = The International Council for Coach Education – IC for Coaching Excellence, AEHESIS, Sports Coach UK, Bílá kniha USA, svazy, ...)

2. Trendy v trenérském vzdělávání

Etická dimenze trenérského vzdělávání:

- opírá se o etické trenérské kodexy
- ***britský trenérský etický kodex:***
 - respekt k jedinečné hodnotě jednotlivce
 - ocenění péče o klienty
 - motivace sportovce uplatnit svůj potenciál
 - hledání společně cesty zlepšení
 - analogie s požadavky na učitele v UK

2. Trendy v trenérském vzdělávání

Etická dimenze trenérského vzdělávání:

- **Kodex cti Německého sportovního svazu**
– úkol trenéra = **pedagogicky odpovědné jednání**: „Jednej tak, abys svým jednáním minimalizoval rizika sportovce a abys maximalizoval jeho osobní rozvoj (z pohledu fyzického, mravního, sociálního, emocionálního a zdravotního)“
- **Etický kodex sportovního trenéra** (Unie profesionálních trenérů, ČOV)
- **Zákon o športe** – SR – Zákon č. 440/2015 Z. z.
- zdraví a dobrý stav stojí nad výkonnostními cíli

2. Trendy v trenérském vzdělávání

Posilování důrazu na **sociální oporu**
a **pomoc** trenéra sportovci:

- *„v životě jsou důležitější věci než sport“*
- = **dvojí poslání** sportovního trenéra –
příprava na sportovní úspěchy +
pomoc a „doprovázení“ na cestě
k „dobrému životu“

2. Trendy v trenérském vzdělávání

Pedagogická dimenze trenérského vzdělávání:

- rozvoj **pedagogické odpovědnosti** = odpovědnost vůči sportujícím, maximální eliminování rizik a podpora vzájemné odpovědnosti trenéra, sportovců i klubu
- hlavní **úkol trenérského vzdělávání** = budoucí trenéři si musí uvědomit sociální souvislosti tréninkového procesu a musí získat „**pedagogickou odpovědnost pro dobrý život**“
- **rozvoj trenérských kompetencí**, které podporují dobrý a zdařilý život sportovce a usilují o realizaci jeho přirozených zájmů
- podpora **reflexe trenérské praxe**

2. Trendy v trenérském vzdělávání

Rozvoj **klíčových kompetencí** trenérské profese:

- **systemové kompetence** = jednat adekvátně v daných systémech, napříč těmito systémy i proti nim (např. při tlaku na porušování sportovní etiky)
- **věcné kompetence** = jednat účelně, přiměřeně, logicky a důsledně
- **sociální kompetence** = trenérovo srozumitelné a odpovědné jednání
- **osobnostní kompetence** = trenérské jednání, jež respektuje tři předešlé skupiny kompetencí

2. Trendy v trenérském vzdělávání

Rozvoj pedagogických kompetencí trenéra:

- **pedagogické kompetence = souhrn způsobilostí pedagoga – trenéra, aby mohl efektivně pracovat**

Dělení pedagogických kompetencí:

1. dle geneze

a) vrozené způsobilosti

schopnosti, pedagogické nadání
(„trenér od narození“)

b) získávané způsobilosti

praxí, studiem, ...
pedagogické vědomosti a dovednosti,
zkušenosti

2. Trendy v trenérském vzdělávání

Oblasti pedagogických kompetencí:

a) kompetence k vlastní sportovní edukaci:

- „**znalost oboru**“ =
vybraného sportovního odvětví
- **psychopedagogická kompetence**
projektování postupů podněcujících učení
(nejen motorické) a realizace těchto projektů
- **komunikativní kompetence**
verbální i nonverbální („řeč těla“),
nejen se sportovci, ale i s dalšími trenéry, rodiči,
sponzory, novináři ap., cizí jazyky

2. Trendy v trenérském vzdělávání

Oblasti pedagogických kompetencí:

a) kompetence k vlastní sportovní edukaci:

- **diagnostická kompetence** = určení stavu:
 - vědomostí (např. taktické, znalost pravidel, ...)
 - dovedností (nejen motorických, ale např. i sociálních)
 - prekonceptí (naivní teorie dítěte)
 - stylů učení (nejen motorického)
 - vztahů mezi vychovávanými
 - klima sociální skupiny
 - sociálního, ekonomického, kulturního ad. zázemí
 - ...

2. Trendy v trenérském vzdělávání

Oblasti pedagogických kompetencí:

b) osobnostní kompetence:

- odpovědnost
- flexibilita (pružnost chování)
- empatie (schopnost vcítit se do pocitů druhé osoby)
- autenticita (hodnověrnost)
- dovednost akceptovat sebe i druhé
- ...

2. Trendy v trenérském vzdělávání

Oblasti pedagogických kompetencí:

c) rozvíjející kompetence:

- **adaptivní kompetence**
orientovat se ve změnách a orientovat v nich druhé
- **informační kompetence**
zvládnutí moderních informačních technologií
- **výzkumná kompetence**
zkoumat a řešit problémy (akční výzkum)
- **seberefektivní kompetence**
zamýšlet se nad svou činností
projektovat změny v této činnosti
- ...

3. Úspěšný trenér

- **Model člověka** (přirozená autorita), tzn.: nepředstírat, umět naslouchat, mít porozumění, chápající přísnost, sebepoznání, seberegulace, ...
- Vyžadovat plné **odevzdání se sportu**, ale současně dávat najevo, že jsou v životě i důležitější věci než sport
- Budovat **sebedůvěru**, sebeoceňování, sebekontrolu (např. racionální reagování na chyby své i cizí)
- **Umění komunikace** – rozhodně, ale přátelsky (pozitivně, stenicky, ...)
- **Korigovat** odůvodněně, výstižně a stručně (nejprve pochválit, pak opravovat)

3. Úspěšný trenér

- „**Pozitivní hněv**“ (ty, takový borec a necháš se oklamat)
- **Sportovec** má **právo vyjádřit se** k tréninku, taktice ap.
- Vyhýbat se **rutinnímu vyjadřování** (já jsem to říkal, ...)
- Po neúspěchu **komunikovat v klidu** („vytáhnout ze stresu“)
- Seznamovat sportovce s **úkoly** a **odpovědností** jejich i ostatních
- **Rozlišovat** **nechuť** k usilovné práci **od** fyzické či psychické **únavy**
- **Úspěšné trenérství je v srdci, vychází z pedagogické činnosti a konečným cílem je učení a rozvoj sportovce**